

De Deense Green Deal Tripartite als basis voor centrale-decentrale samenwerking

De Deense *Green Deal Tripartite* als basis voor centrale-decentrale samenwerking

*Reflectierapport in opdracht van de Staat van de Uitvoering 2026
20 augustus 2026*

Managementsamenvatting

Denemarken en Nederland staan voor een vergelijkbare uitdaging: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof in de landbouwsector die relatief veel emissies veroorzaakt. In beide landen worden veel producten uit de landbouw geëxporteerd en is de bijdrage aan het BBP relatief laag.

In Denemarken is een gezamenlijke aanpak tot stand gekomen waarin betrokken partijen samenwerken om de uitstoot sterk terug te brengen. Denemarken sloot een zogenaamde *Green Deal Tripartite*, een overeenkomst tussen de regering, landbouworganisaties, natuurorganisaties, vakbonden en gemeenten. Het akkoord bevat een gefaseerde CO₂-heffing voor de landbouwsector, stikstofreductiemaatregelen en een grootschalige verandering van landgebruik. Er wordt een financieel pakket ingezet om de transitie te ondersteunen. De samenwerking krijgt vorm langs nationale doelstellingen die worden uitgewerkt in lokale samenwerkingsverbanden.

Hoewel het type vervuiling in Denemarken verschilt van Nederland, is de problematiek van het in nauwe samenspraak met de betrokken partijen reduceren van uitstoot, vergelijkbaar. De vraag is wat we daarin van Denemarken kunnen leren. In dit rapport staan de lessen beschreven.

Op basis van interviews en documentstudie is een beeld gevormd van de factoren die in Denemarken zorgen voor een succesvolle samenwerking. Daarin valt met name de centrale en decentrale samenwerking op.

Deze factoren zijn als volgt:

1. In Denemarken is een slimme combinatie van interventies tot stand gebracht die enerzijds duidelijkheid en autonomie aan boeren geeft, maar die anderzijds zorgt dat vergaand vanuit een wettelijk kader wordt ingegrepen als veranderingen door hen niet worden doorgevoerd.
2. De nationale overheid in Denemarken stelt duidelijke doelen en kaders, waarna de uitwerking wordt overgelaten aan lokale partijen. Daarbij blijft de mogelijkheid bestaan dat de overheid ingrijpt indien geen overeenstemming wordt bereikt.
3. Methode van onderhandelen: er is in Denemarken een werkwijze gehanteerd langs de lijnen van een tripartiet-overlegmodel. Overheid, landbouworganisaties en natuurorganisaties kwamen langs die werkwijze tot overeenstemming. Belangen en perspectieven van de betrokken partijen zijn meegenomen waardoor breed eigenaarschap ontstond voor de uit te voeren maatregelen.
4. Aandacht voor de uitvoering van maatregelen kreeg vorm door niet alleen landelijk te werken met een Tripartiet, maar ook lokaal de uitvoering in 23 lokale tripartiet groepen te organiseren. Maatregelen worden op die manier in een lokale context passend gemaakt.
5. Het digitaal platform MARS ondersteunt de implementatie van maatregelen. Met dit platform wordt de voortgang *realtime* gevolgd. Op die manier kan worden getoetst of doelstellingen worden gerealiseerd.

Ondanks dat maatregelen op lokaal niveau voor een groot deel nog gemaakt moeten worden, zijn de resultaten veelbelovend. 400.000 hectare landbouwgrond wordt heringericht naar natuur, bos of extensiever landgebruik en er zijn afspraken over structurele reductie van stikstof- en broeikasgasemissies uit de landbouwsector richting 2030, onder meer via een gefaseerde CO₂-heffing. Volgens de Deense regering leidt dit akkoord tot de grootste herziening van het landschap in 100 jaar.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Totstandkoming van de <i>Green Deal Tripartite</i>	6
Succesfactoren	8
Combinatie van interventies.....	8
Duidelijke doelen en kaders vanuit de nationale overheid	9
Methode van onderhandelen	9
Aandacht voor de uitvoering	9
Het digitale MARS-systeem	10
Aanscherping van succesfactoren op basis van reflectie van betrokkenen	11
Wat kan Nederland leren van de aanpak in Denemarken?	12
Conclusie.....	13
Literatuurlijst.....	15

Inleiding

Denemarken staat, net als Nederland, voor een opgave in de reductie van CO₂- en stikstofuitstoot in de landbouwsector. In Denemarken beslaat deze sector meer dan de helft van het landoppervlak en richt zij zich grotendeels op vlees- en zuivelproductie, activiteiten die relatief emissie-intensief zijn. De uitstoot bedraagt ongeveer 4,3 ton CO₂ per inwoner, terwijl de sector 0,9% bijdraagt aan het bruto binnenlands product (BBP) en meer dan 60% van de voedselproductie wordt geëxporteerd.¹ In vergelijking met andere sectoren is daarmee de klimaatimpact van de landbouw ten opzichte van de economische bijdrage hoog.

In Nederland is ook sprake van een hoge uitstoot ten opzichte van een relatief lage bijdrage aan het BBP. Met drie maal zoveel inwoners op een vergelijkbaar landoppervlak bedraagt de uitstoot ongeveer 6,6 ton CO₂ per inwoner bij een BBP-bijdrage van 1,7%.

In beide landen speelt stikstofproblematiek een belangrijke rol, hoewel de milieueffecten zich anders manifesteren. In Nederland leidt stikstofdepositie tot druk op natuurgebieden via neerslag van stikstofverbindingen in de lucht; in Denemarken komt de stikstofemissie terecht in de kustwateren en fjorden, wat bijdraagt aan zuurstoftekorten in het water.

In Nederland werd de samenwerking tussen de betrokken partijen voor reductie van de uitstoot in de afgelopen jaren gekenmerkt door bestuurlijke fragmentatie, juridische blokkades en spanningen tussen overheden en landbouworganisaties. Tegelijkertijd zijn recent stappen gezet om het overleg tussen overheid en sectorpartijen te intensiveren. In 2026 is een maatschappelijk landbouwoverleg gestart waaraan boerenorganisaties, ketenpartijen en maatschappelijke organisaties deelnemen. Daarmee ontstaat een structuur waarin verschillende belangen worden besproken.

In Denemarken leidde een vergelijkbare opgave in 2024 tot een doorbraak. Door verschillende belanghebbende partijen samen te brengen, is overeenstemming bereikt over te nemen maatregelen: de *Green Deal Tripartite*. Dit akkoord omvat een CO₂-belasting voor de landbouwsector, stikstofreductie en bebossing en een financieel pakket van ongeveer 40 miljard Deense kronen (ongeveer 5 miljard euro).

Denemarken is het eerste land ter wereld dat een CO₂-belasting invoert voor de landbouwsector. De Deense aanpak kenmerkt zich door een combinatie van centrale regie en decentrale uitvoering. Nationale doelstellingen en wettelijke kaders worden vastgesteld op centraal niveau, terwijl de uitwerking plaatsvindt via gebiedsgerichte samenwerking. Deze doelstelling werd gedurende het onderhandelingsproces helder. De partijen wilden geen veranderingen eenzijdig opleggen.

Hoewel het type vervuiling in Denemarken verschilt van Nederland, is de problematiek van het in nauwe samenspraak met de betrokken partijen reduceren van uitstoot, vergelijkbaar. De vraag is wat we daarin van Denemarken kunnen leren. In dit rapport staan deze lessen beschreven.

Het rapport is tot stand gekomen op basis van gesprekken met de direct betrokkenen en een analyse van onderzoeksliteratuur en achterliggende documentatie.

¹ World Bank, *Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP)*, World Development Indicators, geraadpleegd 15 mei 2026, https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?end=2024&locations=DK-NL&name_desc=false&start=1995.

Achtereenvolgens wordt ingegaan op de totstandkoming van de *Green Deal Tripartite* en de context die daarin een rol speelde. Daarna worden de succesfactoren van het akkoord beschreven, gevolgd door een reflectie van betrokkenen op het proces dat zij hebben doorlopen. Afsluitend wordt besproken welke lessen uit de Deense aanpak kunnen worden getrokken voor de Nederlandse context.

Totstandkoming van de *Green Deal Tripartite*

In Denemarken speelde tijdens de verkiezingen van 2019 het onderwerp klimaat een belangrijke rol. In de periode daarna werd de Deense Klimaatwet van 2020 aangenomen, waarin is vastgelegd dat de broeikasgasuitstoot in 2030 met 70% moet zijn verminderd ten opzichte van 1990. Met deze doelstelling behoort Denemarken tot de meest ambitieuze landen ter wereld op het gebied van emissiereductie.² De klimaatwet legde een nationaal reductiedoel vast, waardoor alle sectoren werden betrokken bij het klimaatbeleid. In de eerste jaren lag de nadruk op de energie- en industriële sector, waarvoor onder meer een CO₂-belasting voor de industrie werd ingevoerd en een reductieopgave van 14,3 megaton CO₂-equivalenten werd vastgesteld. Nadat voor deze sectoren al belangrijke reductiemaatregelen waren vastgesteld, kwam de landbouwsector nadrukkelijker in beeld als een sector waarin nog emissiereducties moesten worden gerealiseerd.³

Tegelijkertijd nam ook de maatschappelijke aandacht voor het terugdringen van emissies uit de landbouwsector toe. In 2022 en 2023 verschenen beelden in de media van duikers die in Deense fjorden nauwelijks nog leven aantreffen. In een video zwemt een duiker urenlang rond, waarbij hij één vis tegenkomt.⁴ Deze toestand van de fjorden werd in verband gebracht met stikstofuitstoot en andere voedingsstoffen uit de landbouw, die via uitspoeling in het water terechtkomen en daar zuurstoftekorten veroorzaken. Hierdoor nam het zeeleven in delen van de fjorden af.⁵ In die periode organiseerden milieuorganisaties, waaronder Greenpeace, zogenoemde “fjordbegravenissen”, waarbij symbolisch afscheid werd genomen van het leven in aangetaste natuurgebieden.⁶

Tegen deze achtergronden werd op initiatief van Venstre, van origine de boerenpartij in Denemarken, een tripartiet onderhandelingsproces gestart met centrale stakeholders. Een tripartiet overlegmodel is een samenwerkingsvorm waarbij drie partijen gezamenlijk onderhandelen en besluiten nemen. Het model heeft in Denemarken een lange traditie binnen het zogenoemde “Deense model”, waarin overheid, werkgeversorganisaties en vakbonden gezamenlijk afspraken maken over maatschappelijke en economische vraagstukken.⁷ Oorspronkelijk werd dit model vooral gebruikt binnen het arbeidsmarktbeleid, maar in de loop der tijd ook bij bredere maatschappelijke hervormingen.

² Climate Policy Radar, The Climate Act (Denmark), Climate Change Laws of the World, geraadpleegd 29 juni 2026, https://climate-laws.org/document/the-climate-act_dae7.

³ Simone Højte, Michael Minter, Torsten Hasforth, Concito, interview door auteur, Kopenhagen, Denemarken, 24 februari 2026.

⁴ Danmarks Radio (DR), Fiskene forsvinder: Biologer optog 70 timers undervandsvideo – og fandt én fladfisk, geraadpleegd 29 juni 2026, <https://www.dr.dk/nyheder/indland/fiskene-forsvinder-biologer-optog-70-timers-undervandsvideo-og-fandt-en-fladfisk>.

⁵ Vibe Schourup-Kristensen, Janus Larsen, Marie Maar, “Drivers of hypoxia variability in a shallow and eutrophicated semi-enclosed fjord,” *Marine Pollution Bulletin* 188 (2023), <https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114621>.

⁶ LBB Online, Greenpeace Invited Denmark to Bury a Dead Fjord to Save Its Life, geraadpleegd 3 juni 2026, <https://lbbonline.com/news/greenpeace-invited-denmark-to-bury-a-dead-fjord-to-save-its-life>.

⁷ Københavns Universitet, FAOS, Treparsamarbejde, FAOS – Arbejdsmarkedets begreber, geraadpleegd 1 juni 2026, <https://faos.ku.dk/arbejdsmarkedets-begreber/treparsamarbejde>.

Het tripartiete proces werd gepresenteerd als een manier om klimaat- en stikstofmaatregelen gezamenlijk met betrokken partijen vorm te geven. Het proces bood de regering de mogelijkheid om draagvlak te zoeken voor politiek gevoelige maatregelen, terwijl belangenorganisaties invloed kregen op de concrete uitwerking van het beleid.⁸ Daarnaast beschikten de deelnemende partijen over sectorspecifieke kennis voor het ontwikkelen van uitvoerbare reductiemaatregelen. Hierdoor werd het tripartiete model gezien als een manier om zowel legitimiteit als praktische uitvoerbaarheid van de reductiedoelen te vergroten.

Aan het proces namen de volgende partijen deel: de regering, samen met de politieke partijen Socialistisch Folkspartij (SF), Radikale Venstre, Liberal Alliance en Det Konservative Folkeparti; Kommunernes Landsforening (KL); Landbrug & Fødevarer; Danmarks Naturfredningsforening; Fødevareforbundet NNF; Dansk Metal; en Dansk Industri.

Uit de interviews komt naar voren dat de selectie van partijen op een pragmatische manier tot stand is gekomen. Verschillende respondenten gaven aan dat vertegenwoordigers mede werden geselecteerd vanwege hun ervaring met complexe maatschappelijke vraagstukken. Tegelijkertijd is er voor alle betrokkenen een duidelijk belang bij de uitkomst van het proces. Zo vertegenwoordigden boeren het voortbestaan van hun sector en natuurorganisaties het herstel van biodiversiteit en waterkwaliteit. Voor vakbonden stond hun overlegmodel op het spel: zou dat hier niet slagen, hoe moest het dan met toekomstige onderhandelingen tussen werkgevers en werknemers? Bij de start waren vijf ministers betrokken, wat door respondenten werd gezien als een signaal dat het proces politieke prioriteit had.

Tijdens de onderhandelingen zochten de betrokken partijen naar maatregelen die meerdere doelen tegelijk dienden. "Als je begint met onderhandelen, kun je beginnen met het zoeken naar synergie. Waar zitten de makkelijke synergiën?"⁹ In plaats van afzonderlijk te kijken naar klimaat, waterkwaliteit of biodiversiteit, werd per gebied verkend waar ingrepen meerdere effecten konden hebben. Tegelijkertijd gaven verschillende respondenten aan dat deze integrale benadering gedurende het proces verder onder druk kwam te staan doordat na het akkoord aanvullende vereisten moesten worden verwerkt.

Het proces van onderhandelen leidde tot twee akkoorden: het Juni-akkoord en het November-akkoord van 2024. Het Juni-akkoord van 2024 bevat concrete doelen en instrumenten, waaronder een gefaseerde CO₂-heffing op landbouwemissies vanaf 2030; strikte stikstofreducties; een afspraak om circa 400.000 hectare landbouwgrond om te vormen naar natuur, bos of extensief landgebruik; en een financieel pakket van 40 miljard Deense kronen (5 miljard euro).

Na de parlementaire behandeling is het akkoord wettelijk verankerd in het November-akkoord van 2024, waarin aanvullende uitvoeringsdetails zijn vastgelegd. De uitvoering van het akkoord vraagt om afstemming tussen het nationale en het lokale bestuursniveau. De landelijke afspraken worden uitgewerkt in concrete maatregelen op regionaal en lokaal niveau, waarbij rekening wordt gehouden met gebiedsverschillen in landbouwstructuur, natuurwaarden en waterkwaliteit.

⁸ Aarhus University, Faculty of Technical Sciences, Green Tripartite Dialogue as a Driver of Europe's Agricultural Transition, geraadpleegd 5 juni 2026, <https://tech.au.dk/en/about-the-faculty/news/show/artikel/green-tripartite-dialogue-as-a-driver-of-europes-agricultural-transition>.

⁹ Emil Drevsfeldt Nielsen, Industrial Policy Director van Dansk Metal, interview door auteur, Kopenhagen, Denemarken, 20 februari 2026.

Onderdeel hiervan is de inrichting van 23 lokale tripartiete uitvoeringsgroepen. Deze groepen vormen de regionale uitvoeringsstructuur van het nationale akkoord en zijn verantwoordelijk voor het opstellen van gebiedsgerichte plannen voor landgebruik, natuurontwikkeling en stikstof- en emissiereductie.

De samenstelling van deze groepen volgt de tripartiete structuur van het nationale overleg en bestaat uit vertegenwoordigers van gemeenten (Kommunernes Landsforening), de landbouwsector (Landbrug & Fødevarer) en natuur- en milieuorganisaties (onder andere Danmarks Naturfredningsforening). De groepen zijn gekoppeld aan regionale eenheden, zodat verschillen in landbouwstructuur, waterkwaliteit en natuurwaarden kunnen worden meegenomen in de uitwerking van de maatregelen.

Succesfactoren

Hieronder worden de factoren uitgewerkt die de *Green Deal Tripartite* tot een succes maakten. Succesfactoren worden opgevat als elementen die effectief hebben bijgedragen aan het tot stand komen en uitvoeren van het akkoord.

Combinatie van interventies

In de *Green Deal Tripartite* is sprake van een combinatie van vrijwillige en verplichte interventies die gericht zijn op het reduceren van emissies in de landbouwsector. Enerzijds bevat het akkoord een reeks financiële prikkels die deelname van boeren aan emissiereducerende maatregelen stimuleren. Het gaat daarbij onder meer om compensatieregelingen en financiering voor de omvorming van ongeveer 400.000 hectare landbouwgrond naar natuur, bos of extensiever landgebruik. Boeren die hun grond hiervoor inzetten, ontvangen binnen het afgesproken kader financiële compensatie. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat landbouwgrond met relatief hoge emissies door intensief gebruik kan worden omgezet naar natuur of extensiever beheer, waarbij de eigenaar wordt uitgekocht of gecompenseerd voor het stuk grond.

In plaats van vooraf vastgestelde bedragen werd tijdens het onderhandelingsproces gezamenlijk bepaald welke middelen nodig waren om de afgesproken doelen te realiseren. Hierdoor werden financiële en inhoudelijke keuzes gelijktijdig uitgewerkt. Volgens een deelnemer van de boerenpartij die deelnam aan de onderhandelingen bood het akkoord daarmee "*real influence*", doordat partijen daadwerkelijk invloed hadden op zowel de doelen als de uitvoeringsvoorwaarden binnen het afgesproken kader.¹⁰ Dit ging gepaard met afspraken over doelen, tijdslijnen en onderhandelingsruimte, wat bijdroeg aan voorspelbaarheid en langdurige zekerheid voor de boeren.

Anderzijds bevat het akkoord ook bindende elementen, zoals een gefaseerde CO₂-heffing op landbouwmismissies vanaf 2030. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat aanvullende verplichtende maatregelen worden genomen indien afgesproken reductiedoelen niet door boeren worden gerealiseerd. Dit maakt het akkoord niet uitsluitend gebaseerd op vrijwilligheid. Deelname aan de transitie wordt ondersteund én afgedwongen binnen een wettelijk kader.

¹⁰ Mikael Strandbygaard, Danish Agriculture and Food Council, interview door auteur, Kopenhagen, Denemarken, 24 februari 2026.

Duidelijke doelen en kaders vanuit de nationale overheid

De *Green Deal Tripartite* kenmerkt zich door een combinatie van nationale sturing en decentrale uitvoering. De nationale overheid stelt de hoofddoelen en wettelijke kaders vast, terwijl de concrete uitwerking wordt overgelaten aan lokale samenwerkingsverbanden, namelijk de 23 lokale tripartiete groepen.

Binnen het akkoord namen vertegenwoordigers van de overheid, landbouworganisaties en milieuorganisaties gezamenlijk deel aan de onderhandelingen. Daarbij waren ook ministers betrokken. Doordat de Deense coalitie bestond uit Socialdemokratie, Venstre en Moderaterne – een coalitie met centrumlinkse en centrumrechtse partijen werd de deal door ongeveer 75% van het parlement gesteund. Deze politieke vertegenwoordiging maakte het ook aantrekkelijk voor partijen om deel te nemen. Een respondent van Danmarks Naturfredningsforening: “De enige reden dat het voor ons aantrekkelijk was om hieraan deel te nemen, is het feit dat er een regering was die zei: waar jullie het ook over eens worden: wij zorgen dat het gebeurt en dat het gefinancierd wordt.”¹¹

De uitvoering is grotendeels belegd bij lokale tripartiete uitvoeringsgroepen. Deze groepen werken gebiedsgerichte plannen uit, waarbij rekening wordt gehouden met regionale verschillen in landbouwstructuur, natuurwaarden en waterkwaliteit. Indien lokale partijen niet tot overeenstemming komen of doelen niet worden gerealiseerd, dan kan de nationale overheid alsnog ingrijpen via aanvullende maatregelen.

In de lokale uitwerking spelen individuele keuzes van grondeigenaren en boeren een rol in de herverdeling van landgebruik, waarbij sommige oudere boeren ervoor kiezen hun bedrijf te beëindigen of grond over te dragen aan opvolgers. De *Green Deal Tripartite* creëert daarmee ruimte voor onderlinge afstemming en maatwerk op lokaal niveau.

Methode van onderhandelen

Binnen de tripartiete overlegstructuur functioneerden partijen niet alleen als onderhandelingspartners, maar ook als medeontwerpers van het uiteindelijke akkoord. Hierdoor ontstond een proces van gezamenlijke besluitvorming, waarin verschillende belangen expliciet werden ingebracht en tegen elkaar werden afgewogen.

Volgens betrokkenen vergrootte deze werkwijze de mate van commitment aan het proces. Een veelgebruikte uitdrukking hierbij was “You have to put your skin in it”, waarmee wordt bedoeld op het gegeven dat partijen alleen tot overeenstemming komen wanneer zij zelf actief invloed uitoefenen op de uitkomst en zich daarmee ook verbinden aan de implementatie.

Het tripartiete overlegmodel creëerde daarmee een situatie waarin partijen gezamenlijk verantwoordelijkheid droegen voor de totstandkoming van het akkoord, waardoor het proces werd gekenmerkt door intensieve interactie en continue afstemming tussen de betrokken sectoren.

Aandacht voor de uitvoering

De uitvoering vindt plaats via 23 lokale tripartiete groepen, waarin vertegenwoordigers van gemeenten, landbouworganisaties en natuur- en milieuorganisaties verantwoordelijk zijn voor de gebiedsgerichte uitwerking van de nationale doelen. Deze groepen vertalen nationale kaders naar concrete maatregelen op regionaal niveau, waarbij rekening wordt gehouden met verschillen in

¹¹ Emma Sander Poulsen, Danmarks Naturfrednings Forening, interview door auteur, Kopenhagen, Denemarken, 23 februari 2026.

landbouwstructuur, natuurwaarden en waterkwaliteit. Hierdoor ontstaat ruimte om maatregelen af te stemmen op de kenmerken van een gebied, terwijl tegelijkertijd wordt gewerkt binnen dezelfde landelijke doelstellingen. De lokale tripartiete groepen vormen daarmee niet alleen een uitvoeringsstructuur, maar ook een overlegstructuur waarin keuzes over landgebruik, natuurherstel en landbouwtransitie gezamenlijk worden voorbereid en uitgewerkt.

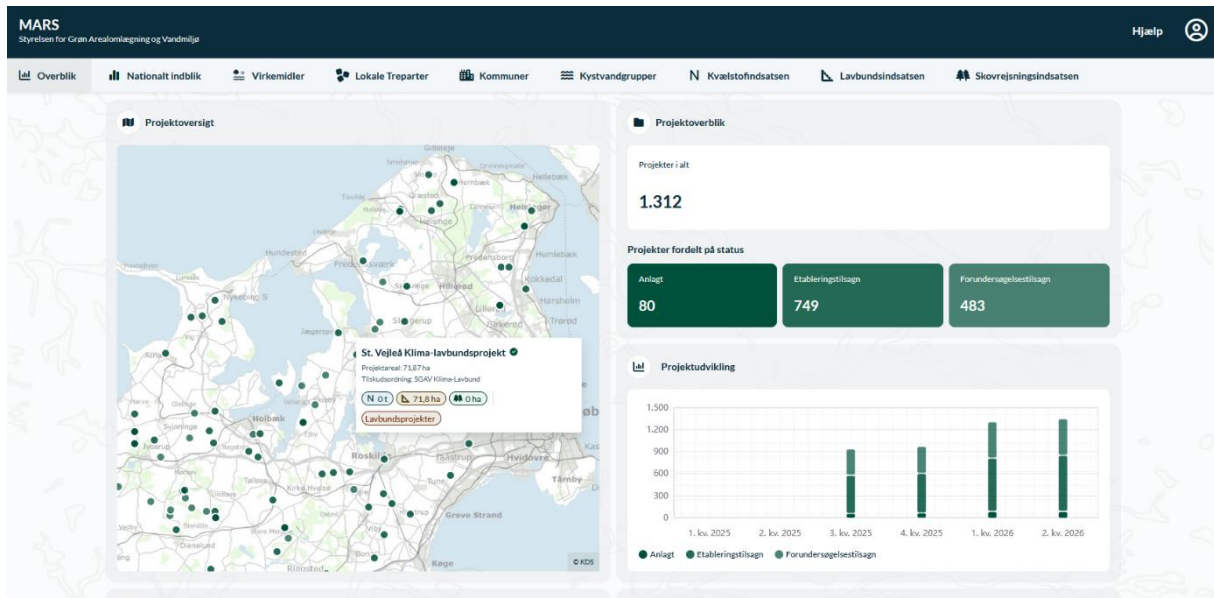
De uitvoering is ondergebracht bij een nieuw ministerie. Dit is het Ministerie van Natuur en Dierenwelzijn. Met de benoeming van een aparte minister is de verantwoordelijkheid voor de coördinatie, monitoring en voortgang van de *Green Deal Tripartite* centraal belegd, terwijl de uitvoering grotendeels bij de lokale tripartiete groepen ligt. Hierdoor worden centrale regie en decentrale uitvoering met elkaar verbonden. Opvallend is dat de implementatie grotendeels plaatsvindt via bestaande institutionele rollen van gemeenten en sectororganisaties, zonder de oprichting van aparte programma's of taskforces. De minister ondersteunt de uitvoering daarnaast door actief betrokken te blijven bij regio's waar de gebiedsprocessen moeizaam verlopen.

Het digitale MARS-systeem

Onderdeel van de uitvoeringsstructuur is het digitale MARS-systeem (Multifunktionel Araelregistrering), dat fungeert als gedeeld informatie- en monitoringsplatform. Binnen dit systeem worden ruimtelijke gegevens, beleidsdoelen en maatregelen op lokaal niveau inzichtelijk gemaakt. Hierdoor beschikken gemeenten, de lokale tripartiete groepen, adviseurs en grondeigenaren over dezelfde informatiebasis bij het opstellen en uitvoeren van gebiedsplannen.¹²

Het screeningsgedeelte van MARS maakt inzichtelijk welke percelen potentieel geschikt zijn voor bijvoorbeeld bosaanplant, natuurontwikkeling of het uit productie nemen van koolstofrijke gronden. In de planningsmodule kunnen lokale tripartiete groepen gebiedsplannen opstellen en prioriteren, terwijl de statusmodule inzicht geeft in de voortgang van projecten en de bijdrage daarvan aan de nationale doelstellingen voor stikstofreductie, bosaanplant en de transitie van landgebruik. Hierdoor kunnen ruimtelijke, beleidsmatige en financiële afwegingen in samenhang worden gemaakt. Doordat de verwachte effecten van maatregelen inzichtelijk worden gemaakt, ondersteunt het systeem de gezamenlijke afweging van alternatieven en maakt het zichtbaar hoe lokale keuzes zich verhouden tot de nationale doelstellingen.

¹² Marie-Louise Bretner, Kommunernes Landsforenig, interview door auteur, Kopenhagen, Denemarken, 23 februari 2026.

Overzicht van emissie reducerende projecten in het MARS systeem

Aanscherping van succesfactoren op basis van reflectie van betrokkenen

Respondenten geven aan dat de doelen voorafgaand aan de onderhandelingen scherper hadden kunnen worden gedefinieerd. Het proces werd namelijk volgens sommigen gekenmerkt door onzekerheden over de precieze inhoud. Tijdens de onderhandelingen werden nieuwe onderwerpen toegevoegd aan de agenda. Zo bracht Danmarks Naturfredningsforening het vraagstuk rond stikstof in, terwijl dit niet in de initiële opzet van de akkoord zat. "Het was niet wat de regering oorspronkelijk had gepland, maar het was een eis van onze kant... Dat was verwarrend voor de betrokken partijen, omdat onduidelijk was wat er ging gebeuren, wie erbij betrokken zouden zijn en wat voor soort afspraken we zouden kunnen maken."¹³

Door de toevoeging van stikstofreductie moesten partijen hun inzet en verwachtingen tussentijds bijstellen. Hoewel deze verbreding van het akkoord niet vooraf was voorzien, maakte dit het wel mogelijk om afspraken over CO₂, stikstof en landgebruik in samenhang te bezien. Volgens respondenten illustreert dit het belang van het stellen van duidelijke afgebakende kaders voorafgaand aan het proces.¹⁴

Daarnaast kwam uit de interviews naar voren dat de lokale uitwerking voor gemeenten, boeren en natuurorganisaties in korte tijd afspraken moest opleveren over landgebruik, financiering en uitvoering. Na het akkoord van november 2024 kregen de 23 lokale tripartiete-groepen direct de opdracht om gebiedsplannen uit te werken. Deze plannen worden vanaf 1 januari 2026 uitgevoerd. Betrokkenen beschrijven deze fase als een proces waarin plannen en randvoorwaarden gelijktijdig werden uitgewerkt. Nieuwe onderwerpen, zoals aanvullende maatregelen voor waterkwaliteit,

¹³ Poulsen, Danmarks Naturfrednings Forening, interview door auteur.

¹⁴ Nielsen, Industrial Policy Director van Dansk Metal, interview door auteur.

kwamen tijdens het proces op tafel. Dit zorgde ervoor dat plannen meerdere keren moesten worden aangepast, terwijl de deadlines bleven staan.

De implementatiefase wordt door betrokkenen gezien als het moment waarop het akkoord zich moet gaan bewijzen.¹⁵ De benodigde structuren zijn ingericht: er is financiering beschikbaar, het MARS-systeem wordt gebruikt en lokale samenwerkingen zijn opgezet. Tegelijkertijd moet in de praktijk nog blijken of grondeigenaren hun gebruik aanpassen, percelen omvormen of besluiten grond te verkopen. Zoals Danmarks Naturfredningsforening het verwoordde: “Deze plannen zijn nog maar plannen. Nu komt het lastige deel: ze moeten worden uitgevoerd.”

Wat kan Nederland leren van de aanpak in Denemarken?

De Nederlandse aanpak van stikstof- en broeikasgasreductie in de landbouwsector bevindt zich momenteel in een fase waarin de landelijke beleidsdoelen steeds verder worden uitgewerkt in concrete maatregelen. Het kabinet heeft in het Regeerakkoord 2026 – 2030 *Aan de slag* vastgelegd dat de uitstoot van ammoniak uit de landbouw in 2035 met 43-46% moet zijn verminderd ten opzichte van 2019. Daarnaast blijven de nationale klimaatdoelen richting 2030 en 2050 onverminderd van kracht. Het regeerakkoord voorziet in de voortzetting van het stikstoffonds tot en met 2035, waarin tientallen miljarden euro’s zijn gereserveerd voor natuurherstel, gebiedsontwikkeling en landbouwtransitie. De wijze waarop deze doelen worden bereikt, wordt voor een belangrijk deel overgelaten aan provincies, lokale overheden en de landbouwsector zelf.

Naast bijvoorbeeld subsidieregelingen en vrijwillige beëindigingsregelingen werkt het kabinet aan een pakket met juridisch afdwingbare maatregelen.¹⁶ Daarbij wordt onder meer gedacht aan gebiedsgerichte zones rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden, sectorale emissieplafonds en aanvullende normen voor de veehouderij. Hiermee wordt beoogd zowel de natuurkwaliteit te verbeteren als de vergunningverlening weer op gang te brengen. De precieze uitwerking van deze maatregelen bevindt zich nog in de ontwikkelfase.

Hoewel Denemarken en Nederland met vergelijkbare Europese en nationale doelstellingen te maken hebben op het gebied van broeikasgas- en stikstofreductie, verschilt de wijze waarop de problematiek zich manifesteert en maatschappelijk wordt ervaren.

In Nederland is de stikstofproblematiek primair gekoppeld aan emissies via de lucht, die neerslaan op kwetsbare Natura 2000-gebieden. Dit maakt de impact juridisch en ecologisch gebiedsgebonden, doordat relatief kleine hoeveelheden depositie al kunnen leiden tot overschrijding van waarden en daarmee tot beperkingen in vergunningverlening. In Denemarken speelt milieudruk zich in belangrijke mate af via nutriëntenuitspoeling naar kustgebieden en fjorden. Deze effecten zijn visueel en ecologisch directer waarneembaar in het landschap en het watersysteem, wat heeft bijgedragen aan een maatschappelijke aandacht vanuit onder meer natuurorganisaties en lokale gemeenschappen.

Daarnaast verschillen beide landen in ruimtelijke en demografische context. Nederland kent een hogere bevolkingsdichtheid en een intensiever ruimtegebruik, waardoor landbouw, natuur, woningbouw en infrastructuur sterker met elkaar concurreren. In Denemarken is die ruimtedruk gemiddeld lager, maar is de landbouwsector relatief dominant in het landgebruik. In beide landen is

¹⁵ Michael Waalberg, Gemeente Kerteminde, interview door auteur, online, 24 februari 2026.

¹⁶ NOS, Kabinet komt met ingrijpende stikstofplannen, onder meer zones rond natuurgebieden, NOS Nieuws, 16 juni 2026, <https://nos.nl/artikel/2618868-kabinet-komt-met-ingrijpende-stikstofplannen-onder-meer-zones-rond-natuurgebieden>.

de landbouw economisch relevant en exportgericht, maar de schaal en ruimtelijke inpassing verschillen.

Ondanks deze contextverschillen gaat het in beide gevallen om een vergelijkbare opgave: het realiseren van emissiereducties in een sector met uiteenlopende belangen tussen landbouw, natuur, industrie en overheid. De Deense aanpak laat daarbij zien hoe deze belangen in een geïntegreerd proces kunnen worden samengebracht, wat leerpunten oplevert voor de Nederlandse uitvoeringspraktijk.

In de Nederlandse context is met name zichtbaar dat een dergelijke integrale samenhangende oplossing nog beperkt is ontwikkeld. Waar in de Deense aanpak deelname aan de transitie is ingebed in een duidelijk gecommuniceerd en juridisch geborgd pad richting structurele emissiereductie, is in Nederland sprake van een meer gefaseerde ontwikkeling van beleid en instrumenten, waarbij de koppeling tussen vrijwillige regelingen en toekomstige verplichtingen nog in verschillende mate is uitgewerkt. Hierdoor blijft voor betrokken partijen in de praktijk vaker onzeker hoe individuele keuzes zich op termijn verhouden tot het totale reductiepad. Een meer expliciete koppeling tussen deze elementen zou in de Nederlandse uitvoeringspraktijk kunnen bijdragen aan meer voorspelbaarheid voor de betrokken partijen.

Daarnaast is in Nederland de gebiedsgerichte uitvoering minder sterk geconcentreerd binnen één uniform samenwerkingsmodel. Hoewel provincies, gebiedsprocessen en regionale samenwerkingen een belangrijke rol spelen in de uitwerking van beleid, ontbreekt een structurele, landelijk uniforme overleg- en uitvoeringsstructuur waarin alle relevante partijen op gebiedsniveau gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen voor zowel doelrealisatie als instrumentkeuze. In Denemarken is deze koppeling tussen nationale doelsturing en lokale gezamenlijke uitvoering explicieter georganiseerd, waardoor besluitvorming en uitvoering sterker in één proces zijn geïntegreerd. Een dergelijke meer geïntegreerde samenwerkingsstructuur zou in de Nederlandse context kunnen helpen om besluitvorming en uitvoering beter op elkaar te laten aansluiten.

Ten slotte laat de Deense aanpak zien dat de beschikbaarheid van een geïntegreerd informatie- en monitoringssysteem een belangrijke rol kan spelen in het ondersteunen van gebiedsgerichte keuzes. In het MARS-systeem werken betrokken partijen met dezelfde informatiebasis, wat de onderlinge afstemming en besluitvorming ondersteunt. In Nederland is sprake van verschillende databronnen en monitoringssystemen. Deze zijn versnipperd over meerdere organisaties en beleidsdomeinen. Hierdoor is de informatiebasis voor gebiedsgerichte afwegingen minder eenduidig en niet geconcentreerd in één integraal toegankelijk systeem. Dit maakt het complexer om op gebiedsniveau tot gedeelde afwegingen te komen waarin effecten van maatregelen direct in samenhang zichtbaar zijn. Het bundelen van deze informatie in een meer geïntegreerde omgeving zou de gebiedsgerichte afwegingen in de Nederlandse praktijk kunnen ondersteunen.

Conclusie

De Deense *Green Deal Tripartite* is een vorm van gelaagde governance, waarin centrale doelsturing wordt gecombineerd met decentrale uitvoering. Op nationaal niveau worden de kaders vastgesteld in de vorm van wettelijk verankerde klimaat- en reductiedoelen, aangevuld met financiële middelen en beleidsinstrumenten. Deze centrale sturing geeft richting en zekerheid aan betrokken partijen. Tegelijkertijd wordt de concrete uitwerking van maatregelen niet centraal ingevuld, maar belegd bij lokale tripartiete samenwerkingen waarin overheid, landbouworganisaties en maatschappelijke organisaties gezamenlijk gebiedsgerichte plannen en maatregelen uitwerken.

Hoewel de institutionele context van Denemarken en Nederland verschilt, zijn de onderliggende beleidsopgaven sterk vergelijkbaar. Beide landen combineren klimaat- en natuurdoelen met een grote agrarische sector, waardoor de Deense aanpak relevante lessen biedt voor de Nederlandse governance- en uitvoeringsstructuur.

Kenmerkend voor de *Green Deal Tripartite* is dat besluitvorming en uitvoering niet van elkaar zijn gescheiden, maar in elkaar grijpen. Partijen die betrokken zijn bij de totstandkoming van afspraken, hebben ook een rol in de uitvoering op lokaal niveau. Hierdoor ontstaat gedeelde verantwoordelijkheid voor het realiseren van de afgesproken doelen. Door meerdere opgaven – zoals CO₂-reductie, stikstofreductie en landgebruik – binnen één proces te combineren, ontstaan mogelijkheden voor integrale maatregelen die meerdere doelen tegelijk dienen. Dit vergroot de doelmatigheid, maar maakt het proces tegelijkertijd complexer, omdat belangen en effecten nauw met elkaar verweven raken.

De *Green Deal Tripartite* functioneert onder specifieke randvoorwaarden. Het vereist duidelijke centrale kaders, consistente politieke steun en een goed georganiseerde uitvoeringsstructuur, waarin verantwoordelijkheden expliciet zijn belegd. Cruciaal is daarbij dat bij het vaststellen van de kaders wordt begonnen met een brede parlementaire meerderheid, zodat de politieke legitimiteit en stabiliteit van de afspraken geborgd zijn. Voor de Nederlandse context biedt de Deense *Green Deal Tripartite* een relevant referentiemodel. De combinatie van centrale doelsturing, decentrale uitwerking en structurele samenwerking sluit aan bij bestaande Nederlandse bestuurlijke praktijken, maar vraagt om nadere concretisering. In het bijzonder gaat het om het versterken van de koppeling tussen doelen en uitvoering, en het explicieter toedelen van verantwoordelijkheden binnen de verschillende bestuurslagen.

Bijlage

Overzicht gesprekspartners

Datum	Organisatie	Gesprekspartner(s)	Functie
23-feb-26	Kommunernes Landsforening	Marie-Louise Bretner	
20-feb-26	Dansk Metal	Emil Drevsfeldt Nielsen	
24-feb-26	Concito	Simone Hojte	
		Michael Minter	
		Torsten Hasforth	
23-feb-26	Danmarks Naturfrednings Forening	Emma Sander Poulsen	
24-feb	Landbrug & Fødevarer	Mikael Strandbygaard	Chief Policy Advisor
24-feb-26	Gemeente Kerteminde	Michael Waalberg	
25-feb-26	Jacob Torfing		

Literatuurlijst

Aarhus University, Faculty of Technical Sciences. n.d. Green Tripartite Dialogue as a Driver of Europe's Agricultural Transition. Geraadpleegd 5 juni 2026. <https://tech.au.dk/en/about-the-faculty/news/show/artikel/green-tripartite-dialogue-as-a-driver-of-europes-agricultural-transition>.

Bretner, Marie-Louise. Kommunernes Landsforening. Interview door auteur. Kopenhagen, Denemarken. 23 februari 2026.

Climate Policy Radar. n.d. The Climate Act (Denmark). Climate Change Laws of the World. Geraadpleegd 29 juni 2026. https://climate-laws.org/document/the-climate-act_dae7.

Danmarks Radio (DR). n.d. Fiskene forsvinder: Biologer optog 70 timers undervandsvideo – og fandt én fladfisk. Geraadpleegd 29 juni 2026. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/fiskene-forsvinder-biologer-optog-70-timers-undervandsvideo-og-fandt-en-fladfisk>.

Drevsfeldt Nielsen, Emil. Dansk Metal. Interview door auteur. Kopenhagen, Denemarken. 20 februari 2026.

Højte, Simone. Minter, Michael. Hasforth, Torsten. Concito. Interview door auteur. Kopenhagen, Denemarken. 24 februari 2026.

Københavns Universitet, FAOS. n.d. *Trepartssamarbejde*. FAOS – Arbejdsmarkedets begreber. Geraadpleegd 1 juni 2026. <https://faos.ku.dk/arbejdsmarkedets-begreber/trepartssamarbejde>.

LBB Online. n.d. Greenpeace Invited Denmark to Bury a Dead Fjord to Save Its Life. Geraadpleegd 3 juni 2026. <https://lbbonline.com/news/greenpeace-invited-denmark-to-bury-a-dead-fjord-to-save-its-life>.

NOS. 2026. Kabinet komt met ingrijpende stikstofplannen, onder meer zones rond natuurgebieden. NOS Nieuws, 16 juni 2026. <https://nos.nl/artikel/2618868-kabinet-komt-met-ingrijpende-stikstofplannen-onder-meer-zones-rond-natuurgebieden>.

Sander Poulsen, Emma. Danmarks Naturfrednings Forening. Interview door auteur. Kopenhagen, Denemarken. 23 februari 2026.

Schourup-Kristensen, Vibe. Larsen, Janus. Maar, Marie. "Drivers of hypoxia variability in a shallow and eutrophicated semi-enclosed fjord." Marine Pollution Bulletin 188 (2023). <https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114621>.

Strandbygaard, Mikael. Danish Agriculture and Food Council. Interview door auteur. Kopenhagen, Denemarken. 24 februari 2026.

Waalberg, Michael. Gemeente Kerteminde. Interview door auteur. Online. 24 februari 2026.

World Bank. *Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP)*. World Development Indicators. Geraadpleegd 15 mei 2026. https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?end=2024&locations=DK-NL&name_desc=false&start=1995.